

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

В.А. ПРЕДБОРСЬКИЙ,
д.е.н., професор, Національна академія внутрішніх справ

Базова інституційна тінізаційна матриця економічної структури

У статті розглядається вплив базової тінізаційної інституційної матриці на характер економічного реформування, зокрема у податковій сфері.

Ключові слова: паразитарна елітна економіка, нероздільність фінансів елітного сектору і держави, механізм перекладання витрат і вилучення доходів на користь елітного сектору.

В статье рассматривается воздействие базовой тенезационной институциональной матрицы на характер экономического реформирования, в частности в налоговой сфере.

Ключевые слова: паразитарная элитная экономика, нераздельность финансов элитного сектора и государства, механизм перекладывания затрат и извлечения доходов в пользу элитного сектора.

*The paper examines the impact of the base tenization-
nou institutional matrix nature of economic reform, particularly in the tax area.*

Keywords: parasitic elite economics, finance inseparability elite sector and the state, the mechanism of shifting the costs and income generation for the benefit of the elite sector.

Постановка проблеми. Процеси деформації державного управління, низька ефективність економічного реформування, викликані ними масштабні загрози з боку чинників тінізації обумовлюють необхідність створення системної їм протидії, вивчення базових, глибоких факторів інституційної соціально-економічної структури, які асимілюють в негативному тренді позитивні, початкові кроки реформ. У зв'язку з цим

розгляд шляхів піднесення рівня економічної політики держави, в тому числі детінізаційних її сегментів, обмеження тінізаційно-дефіцитногенних факторів впливу на економіку є актуальним напрямом економічних досліджень, засобом значного поглиблення вивчення природи тіньових механізмів.

Необхідність протидії системній тінізації економіки знайшла відображення в ряді важливих законодавчих, нормативно-правових актів держави, таких як Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» (2011), Указ Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією» (2003, №84/2003), проект Державної програми детінізації економіки, Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції» (2005, №1615/2005), постановвах Кабінету Міністрів України «Про затвердження Комплексної програми профілактики правопорушень на 2007–2009 роки» (2006, №1767), з питань відстеження процесів тінізації економіки та розроблення рекомендацій щодо обмеження її зростання, цілому ряді відомчих актів тощо.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. До вітчизняних досліджень з тіньової економіки відносяться праці В.Д. Базилевича, А.В. Базилюка, О.І. Барановського, В.М. Бородюка, З.С. Варналія, А.С. Гальчинського, С.О. Коваленка, І.І. Мазур, В.О. Мандибури, В.М. Поповича, О.В. Турчинова та інших. Значний внесок у розробку адміністративно-правових, кримінально-правових, кримінологічних аспектів протидії тіньовій економіці здійснили вітчизняні вчені-юристи. В той же час у зв'язку з недостатнім системним вивченням явища

тіньової економіки, особливостей впливу базової тінзаційної інституційної економічної структури на процеси реформування вони потребують подальшого спеціального вивчення.

Метою статті є подальший розвиток теоретичного забезпечення вивчення сутності тіньової економіки, її інституційної структури та формування засад ефективної детнізаційної політики держави.

Виклад основного матеріалу. Безпосередня якість соціально-економічних процесів певних секторів економічної структури, зокрема їх потенціал реформації, визначається не стільки їх частковим власним потенціалом, скільки просуванням якості базових інституційних структур, їх асиміляційними можливостями щодо перших. До них, щодо вітчизняної економіки, слід віднести крайню нерівномірність розподілу серед суб'єктів господарювання залежності від можливостей експлуатації ресурсів влади, впливу їх тіньового використання та отримані результати, захисту прав власності, викривлення їх під впливом чинників, які не відносяться до ефективності використання ресурсів самого підприємства.

У зв'язку з цим особливістю сучасних процесів модернізації, реформування вітчизняної економіки (в тому числі у податковій сфері) є, з одного боку, поглиблення кризового стану більшої частини промисловості, сільського господарства, транспорту, деформація громадських, політичних та державних структур, з іншого – швидкий розвиток передовим певних сегментів фінансового ринку, які сконцентрували у собі значну масу доходів народного господарства та важелі влади. Поєднання двох провідних тінзаційних факторів трансформаційних процесів у вітчизняних умовах – утворення глибокого міжсекторного розламу та гібридизація влади¹, що обумовили виникнення особливої соціально-економічної інституційної структури – елітної економіки.

Сучасна елітна економіка – це базова, інституційна матриця, системоутворюючий сектор народногосподарської структури, як правило, за межами реального сектору, який обумовлює головне спрямування, статичну та динамічну її якість, а разом з тим і систему головних інтересів та протиріч економічного розвитку, інших вторинних процесів, зокрема реформування, характер зв'язку між базовою матрицею та периферійними секторами, асиміляція других першим. Конкретна соціально-економічна форма елітного сектору залежить від відповідних функцій історичного етапу розвитку всієї економічної структури суспільства, в яких відбувається модифікація цієї форми. В умовах кризи державного управління, загострення протиріч модернізації елітний сектор не може не набувати паразитарної форми.

Сучасна фінансова, економічна криза активно виконує функцію щодо посилення перерозподілу власності та влади на користь суб'єктів паразитарного елітного сектору.

Головним видом монополії, яка є системоутворюючим атрибутом для функціонування паразитарного елітного сектору, виступає монополія на експлуатацію адміністративного ресурсу органів державної влади на свою користь.

Звідси, власне, і випливає макроекономічна основа функціонування державної влади у суспільствах з механізмами її гібридизації: держава бере на себе борги елітної економіки задля забезпечення інтересів перерозподілу власності та влади [1, 2, с. 359; 3, с. 123–127]. У цих умовах борги елітної економіки стають державним боргом. Це може здійснюватися шляхом прямого кредитування підприємств цього сектору, створення пільгового режиму оподаткування, позачергового відшкодування податкового кредиту, бюджетного фінансування, залучення до об'єктів, що отримують зарубіжні кредити під гарантію уряду, тощо. Спосіб перекидання боргу елітної економіки на борги держави суті справи не змінює, потенційно кожна угода, до якої причетний елітний сектор, автоматично створює державне боргове зобов'язання. Під нього (потенційно) автоматично, безготівково випускаються державні платіжні засоби – гроші та інші види боргових державних цінних паперів [4, с. 29]. Іншими словами, в елітного сектору та держави значною мірою, відносно, існують спільні, нероздільні (у зв'язку з гібридизацією, відсутністю чітких кордонів між сферами діяльності) фінанси, єдиний сукупний бюджет у доходній та витратних частинах. Доходи підприємств цього сектору від монопольного підвищення цін зумовлюють виникнення державного інфляційного податку, тобто отримують форму державних доходів від інфляції. Ініціювання підприємствами елітного сектору державного інфляційного податку здійснюється у два етапи. Спочатку на споживача через зростання цін по технологічному ланцюгу перекидаються зрослі витрати підприємств, які визнані і забезпечені державою. На наступному етапі, коли держава санкціонує сплату витрат підприємств і забезпечує це санкціонування чи то наданням кредитів, чи то здійсненням платежів, автоматично утворюються безготівкові гроші. У витратній частині віртуального єдиного бюджету підприємств елітного сектору і держави витрати цих підприємств входять до сукупних державних витрат. У доходній частині віртуального єдиного бюджету виробники елітної економіки і держава разом збирають зі споживача інфляційний податок від завищених монопольних цін на кінцеву продукцію.

Іншими словами, елітний сектор самостійно, довільно і заздалегідь (до витратно-грошового забезпечення держави) створює державні зобов'язання (гроші, їх агрегати). Цьому цілком відповідають особливості діючого безготівкового емісійного механізму: нова грошова маса не виступає як лімітуючий чинник створеним елітним сектором державним грошовим зобов'язанням. Дана закономірність тотожна утворенню двоїстості грошей, тобто наявності самостійних безготівкових і готівкових їх потоків [3, с. 374–375]. Пер-

¹ Однією з важливих форм сучасної паразитарної елітної економіки є поєднання влади і бізнесу. У новітніх умовах, незважаючи на певні намагання роз'єднати ці дві сфери суспільних відносин, дана проблема принципово не просунулася до свого вирішення, спостерігається лише модифікація гібридизації влади, пристосування до нових умов існування.

ший з них не просто технічний спосіб обігу готівкових грошей (як це притаманно розвинутій ринковій економіці), а особлива, інша їхня форма. Ініціювання грошової емісії у безготівковій, а не готівковій формі, пріоритетність безготівкових грошей дозволяє суб'єктам господарювання елітної сфери надавати незабезпечені боргові зобов'язання під майбутнє державне покриття начебто від імені держави. Незалежність створюваної суб'єктами господарювання елітної сфери обсягу безготівкових грошей від ліквідної маси готівкових змушує державу адаптуватися до зростання витрат елітної економіки, збільшуючи обсяги готівки в обігу. Все це означає наявність в елітній сфері, по суті, функції емісії державних грошей та первинної грошової влади.

Розглянемо ситуацію щодо економічних зв'язків елітного та ординарного підприємств, при якій перше виступає як посередник (1) між підприємством, що видобуває сировину, і підприємством, яке її споживає (2), що є достатньо характерним для вітчизняних реалій.

Основною формою реалізації економічної експлуатації суспільства елітною економікою є привласнення тінювого наддоходу $\Delta Д_e$ (див. рис.), який структурно формується з трьох головних елементів: «сіро-чорних» відносин щодо доходу (тінювої дельти), який утворюється за рахунок перекладання частини своїх витрат та зобов'язань перед суспільством, державою в процесі обміну діяльністю на ординарні структури та державу – $\Delta Д_{п1}$ разом з $\Delta Д_{п2}$, тінювого та офіційного доходу, який утворюється за рахунок безпосереднього використання можливостей гібридизації влади – за рахунок отримання різного роду преференцій елітному сектору з боку держави – $\Delta Д_d$; тінювого доходу, який утворюється при тінізації розподільчих відносин щодо частини доходу, отриманого в процесі реалізації продукції, послуг – $\Delta Д_r$.

Таким чином, величина елітного наддоходу $\Delta Д_e$, яка має в основному тіньове походження, являє собою рівняння: $\Delta Д_e = \Delta Д_{п1} + \Delta Д_d + \Delta Д_r$.

Методом отримання елітного наддоходу є метод перекладання витрат та вилучення доходів у кількох своїх декомпозиціях, який дозволяє отримувати наддохід за рахунок вилучення різниці між реальними та офіційними доходами на основі викривлення розподільчих відносин елітною сферою з контрагентами та державою, здійснення умисного відхилення офіційної (звітної) вартості товару (послуги), який реалізовується чи придбається від його реальної вартості (фальсифікації вартості) [5, с. 83].

Однією з декомпозицій загального методу тінювого перекладання витрат та вилучення доходу є метод перекладання витрат та зобов'язань елітного сектору на зобов'язання держави і далі на ординарні структури, утворення за рахунок цього додаткового тінювого доходу елітної структури – $\Delta Д_p$, який складається із $\Delta Д_{п1}$ та $\Delta Д_{п2}$. При невирішенні проблеми відносної нероздільності фінансів елітної економіки та держави, при ендогенності сукупних витрат і грошей можливості держави у відношенні прямого, первинного контролю бюджету і грошової емісії значно обмежені. Первинний, прямиий державний контроль за рухом витрат та утворенням грошей суттєво згорнутий у зв'язку з тим, що майбутні державні витрати та їх майбутнє грошове покриття заздалегідь створено елітною економікою. Відповідно звідси невідконтрольні державі і заходи щодо обмеження інфляції, яка при ендогенності грошей створюється шляхом підвищення цін та тарифів ланками елітної економіки, а держава тільки засвідчує це своїм грошовим забезпеченням, що відносно падає у ціні. Елітний сектор, монополізуючи дії держави щодо обслуговування своїх інтересів, перекладає на державу частину своїх боргів перед суспільством, що утворює для цього сектору додатковий дохід $\Delta Д_{п2}$, який автоматично створює державний борг і нарощує його через підвищення цін та тарифів на свою продукцію та послуги (для ординарного сектору). Проблема контролю зростання державного боргу виявляється проблемою кон-

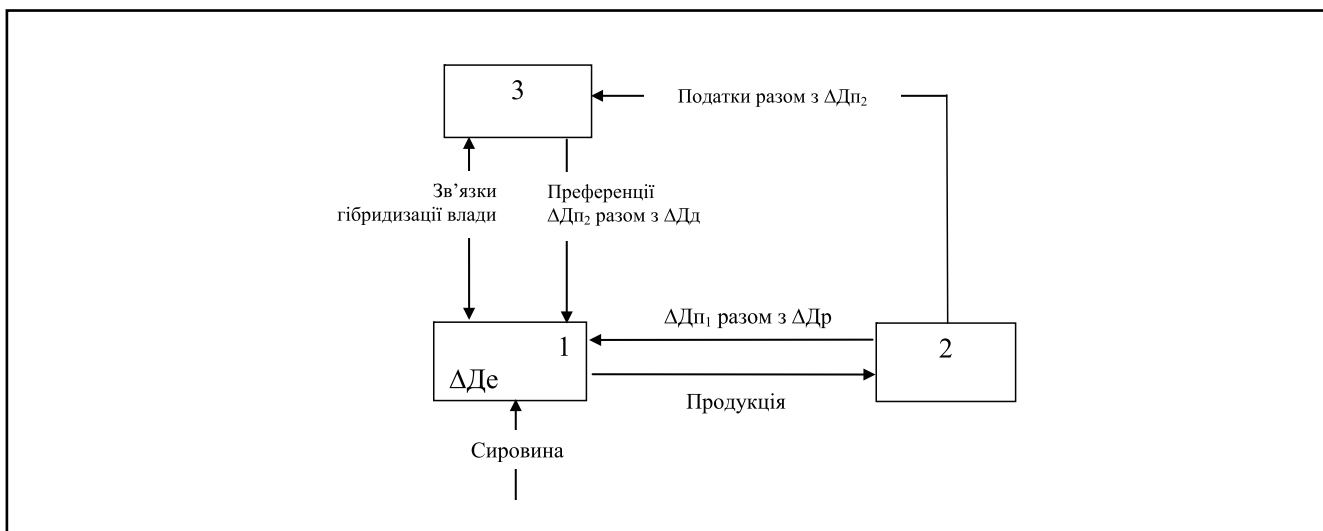

Схема вилучення елітним підприємством тінювого доходу із застосуванням методу тінювого перекладання витрат та вилучення доходу

1 – елітне підприємство; 2 – ординарне підприємство; 3 – держава.

тролю цін на продукцію елітного сектора. В умовах нероздільності фінансів держава може контролювати розмір сукупних витрат, відповідні обсяги своїх боргів та інфляцію тільки непрямим і вторинним шляхом – за допомогою контролю угод купівлі–продажу, тобто фізичної кількості спожитих підприємствами матеріальних ресурсів, заробітної плати та оптових цін купівлі–продажу. Необхідний рівень фінансового контролю за витратами елітного сектора може бути забезпечений тільки системою державного капіталізму шляхом узгодження з державою цін на продукцію підприємств, у тому числі з числа елітного сектора, державного визначення нормативного рівня її прибутковості.

Скасувавши контроль цін, доходів та заробітних плат в умовах проведення трансформаційних реформ монетаристськими засобами, держава випускає сукупні витрати елітного сектора як свої з–під єдиного можливого їй приступного вторинного непрямого контролю. Вивільнення цін, здійснене через необхідність обслуговування інтересів елітного сектора, стає вивільненням створюваної цим сектором ендогенної інфляції, що означає обкладення інфляційним податком ординарної економіки та населення – ($\Delta D_{п,1}$). Елітний сектор не тільки активно сприяє зростанню інфляції, а й активно використовує фактор інфляції у своїх інтересах.

Так, для створення умов експлуатації суспільства за допомогою інфляційних засобів в інтересах елітного сектора держава одночасно застосовує засоби вторинного, непрямого обмеження інфляції за допомогою посилення контролю витрат та грошей – через затримку платежів та обмеження кредитів. Ці засоби сприяють, з одного боку, подальшому посиленню елітного становища певних сегментів національної економіки за рахунок погіршення умов функціонування ординарної економіки – монополізації елітним сектором ринку грошей та кредитів, а з іншого – сприяють подальшій штучній тінізації діяльності ординарної економіки на цих ринках і розширення потенціалу застосування до її суб'єктів заходів репресивного характеру.

Ринкова реформа в умовах ендогенності грошей для елітного сектора економіки має починатися не зі звільнення цін, а з встановлення державного контролю над сукупними витратами та грішми. Для цього треба розділити фінанси елітного сектора і держави, позбавити підприємства цього сектора фіскальної, адміністративної та грошової підтримки влади, зробити державні витрати та випуск грошей для елітного сектора екзогенними, з самого початку контрольованими державою [6].

Нероздільність фінансів держави та елітного сектора обумовлює функціонування багатоканального механізму тінізації, через який, по–перше, борги елітного сектора через бюджетно–податкові важелі держави перекладаються на зобов'язання ординарного, що виявляється, зокрема, у посиленні податкового навантаження на нього та синхронного, паралельного послаблення державної фінансової підтримки ординарних структур [7, с. 11]; по–друге, посилю-

ються економіко–адміністративні можливості елітного сектора, який тяжіє до тіньової діяльності, здійснювати масштабні фінансові трансферти, схеми ухилення від оподаткування, зловживання при виконанні зобов'язань щодо повернення кредитів під гарантію уряду, використовуються підпільні кредитно–банківські системи, посилюється тіньова експлуатація послабленого стану економіки країни тощо; по–третє, звужуються транспарентні можливості для виживання ординарного сектора в зв'язку із втратою ним не тільки підтримки з боку держави, а й розвитку обмежень з її боку – фіскально–адміністративного тиску на ординарну економіку. Розвиток тіньового потенціалу елітного сектора в бюджетно–фінансовій сфері супроводжується потужним зростанням з боку неї неекономічних методів конкуренції.

Бюджетна сфера в умовах глобальної кризи та панування паразитарної елітної економіки базується і на відповідній кризовій формі міжсекторного розламу – суттєвих відмінностях у відповідальності держави за бюджетування тієї чи іншої сфери як у просторі, так і за часом. Це означає наявність кумулятивного ефекту в розширеному відтворенні тіньових процесів, особливо в умовах сучасних кризових деформацій.

Надлишкове податкове навантаження видається одним із найбільш криміногенних факторів, що стимулюють зростання тіньової економіки, в тому числі те, яке виходить від елітної її частини. Так, стан податкової системи обумовлює становище, при якому структура податкових вилучень не відповідає структурі доходів суб'єктів господарювання, податкове навантаження через наявність елітного сектора і деформації ним економічного простору розподілене нерівномірно. Промисловість України, яка виробляє 39,0% ВВП, сплачує 53,8% усіх податків. У той же час внесок банківського і торгового секторів, які частково можна віднести до елітної частини економіки, не відповідає їхнім реальним фінансовим можливостям і потребує аналізу на рівні диференціації економіки за рівнем їх елітності та наближену до влади (гібридизації). Наприклад, торгівля, що дає офіційно 8,6% ВВП, вносить до бюджету лише 3,1% податків.

Одним із найбільш негативних впливів, з одного боку, на погіршення умов функціонування ординарного сектора – на вимивання обігових коштів підприємств, зниження платоспроможності юридичних і фізичних осіб, пригнічення процесів економічного відтворення, а відповідно й на тінізацію економічної діяльності цього сектора, а з іншого – на посилення паразитарних засад діяльності елітного сектора тіньовими засобами здійснює податок на додану вартість. Він виступає одним з яскравих інструментів панування елітного сектора з використанням засобів зовнішньоекономічної сфери, а звідси і вагомим засобом її тінізації.

Оподатковуваний оборот ПДВ в Україні є занадто широким, до нього належать складники, які виходять далеко за межі новоствореної вартості, – акцизний збір, амортизація, збори до державних цільових фондів та інші податки, що повинні бути включені до собівартості продукції. По суті, ПДВ є своєрідним

економічним гібридом від схрещення податку на додану вартість, який існує у багатьох країнах, та податку з обороту, який колись був елементом податкової системи України [8, с. 49–52]. Як наслідок існує вимивання обігових коштів підприємств ординарного сектору та відсутність для них можливості бюджету своєчасно відшкодувати ПДВ і є суттєвими чинниками, що зумовлюють кризу платежів, пригнічення процесів відтворення та дестабілізацію податкових надходжень до бюджету. Можна зробити висновок про те, що відшкодування ПДВ з бюджету, в тому числі його кримінальна складова, стали одним із суттєвих важелів у діяльності елітної економіки у податково-бюджетній сфері, яка завдає величезних прибутків. Платники ПДВ часто включають до податкового кредиту суми податку за продукцію, яка була придбана за фіктивними угодами та податковими накладними. Багато зі схем функціонування фіктивного підприємництва були створені насамперед з метою незаконного отримання відшкодування ПДВ. За допомогою фальсифікації товарно-транспортних та митних документів злочинці отримують значні суми відшкодувань ПДВ на експорт з бюджету, абсолютно не займаючись здійсненням останнього.

Зловживання з відшкодуванням ПДВ свідчать про те, що цей податок фактично кредитує елітні структури, відволікаючи при цьому обігові кошти підприємств, необхідні для забезпечення процесів капіталообігу, зумовлюючи непродуктивні витрати бюджетних коштів на його адміністрування, а при його поверненні є засобом скоєння економічних злочинів та чинником корупціонізації органів, що здійснюють регулювання та контроль за цими процесами.

Непрозорими, як свідчить практика попередніх років, можуть виявитися механізми так званої вексельної форми сплати ПДВ. Найвагоміші ризики в цій частині пов'язуються з можливостями відновлення негрошових форм розрахунків з державним бюджетом, що не припустимо ні з економічної, ні з соціальної точки зору.

Існуючий порядок справляння податку на прибуток також є елементом у системі асиметричного забезпечення та підтримки позицій елітного та ординарного секторів, а отже і відсутності транспарентності у їх функціонуванні. Про першість функцій щодо обслуговування потреб елітного сектору системою справляння цього податку свідчить і використання в політиці його регулювання переважно дискреційних регуляторів.

Відомо, що податково-бюджетна політика може спиратися на дві системи стабілізаторів – автоматичної та дискреційної дії. Позитивно-регулятивний потенціал першої пристосований до дії в умовах сталого економічного зростання, яким притаманні збільшення рівня номінальних та реальних доходів широких верств населення, піднесення обсягу доходів та розширення бази оподаткування. Проте автоматичні стабілізатори є інструментом обмеженої дії, тому податково-бюджетна політика потребує доповнення її дискреційною – свідомим створенням системи податкового менеджменту, який

враховує наявний податковий потенціал економіки і забезпечує його реалізацію плануванням податків та державних витратків. Природно, що в умовах трансформаційних процесів значення дискреційних методів податково-бюджетної політики зростає [9, с. 361–362]. Проблема, однак, полягає в тому, що потенціал дискреційної політики в умовах гібридизації влади і нероздільності фінансів держави та елітного сектору свідомо використовується для перекладання їх тягаря на ординарний. Так, у середньому в країнах ОЕСР при вищій ставці податку на прибуток надходження від цього податку становлять в останні роки близько 3% ВВП, що вдвічі менше, ніж в Україні. Частка податку на прибуток у загальній сумі бюджетних надходжень в Україні в останні роки вдвічі перевищувала середні показники по країнах ОЕСР [10, с. 64].

Високий рівень тінізації має сфера формування доходів фізичних осіб України та їх оподаткування, чому сприяє існуючий прибутковий податок з громадян. В економічно розвинених країнах ці податки становлять значну частину доходів бюджету і посідають одне з перших місць серед джерел державних доходів. Так, наприклад, у другій половині 90-х років питома вага індивідуального прибуткового податку в податковій структурі становила: у США – 37,6%, Швеції – 35,3%, Німеччині – 20,2%. Це дає змогу будувати і відповідну бюджетну систему, яка значною мірою повернута в бік платника податків, наближена до нього і покликана забезпечити його соціальні потреби. В Україні, де, за деякими оцінками, близько 80–90% усього населення країни перебуває за межею малозабезпеченості, рівень частки прибуткового податку з громадян у податковій структурі в 15,3% є порівняно високим [11, с. 272].

До системи оподаткування населення входять прямі і непрямі податки, збори й добровільні внески. Об'єктом оподаткування є доход, 90% якого становить заробітна плата. Аналіз співвідношення фонду оплати праці та загального обсягу сплачуваних населенням податків у цілому по національній економіці України свідчить, що на сьогодні близько 66% заробітку працюючого стягується до бюджету у формі податків. Це один із найвищих рівнів оподаткування доходів трудової людини у світі [12, с. 21]. Основний висновок з цього можна сформулювати таким чином: сьогоднішній рівень оподаткування в Україні – одна з головних причин нашої бідності, високого рівня тінізації розподільчих процесів, їх архаїзації та гібридизації.

Наявність паразитарної елітної економіки обумовлює надлишковий тиск (у тому числі податковий) на доходи суб'єктів економіки в бік значного зменшення, а відтак перетворення останніх на вторинних суб'єктів тіньової діяльності. Це зв'язано, зокрема, з дією в українських реаліях незбагненного парадоксу: найбільш пригнічений фактор виробництва – праця – є основним наповнювачем доходної частини бюджету країни. Дані реалії є результатом викривлення пропорцій між первинними факторами, наслідком чого є невинновано високе навантаження на штучно стисну-

ті доходи населення і ординарного бізнесу. Таким чином, не-ефективність структури вітчизняного капіталу, наявність розвинутої паразитарної його складової обумовлює відповідну стійку систему дисфункційності діючої бюджетно-фінансової складової державного управління, що стримує зростання заробітної плати і кінцевого попиту, штучно збільшує витрати на виробництво вітчизняної продукції і, як наслідок, сприяє зростанню тінізаційних процесів.

Висновки

Таким чином, особливістю сучасних процесів модернізації, реформування вітчизняної економіки (в тому числі у податковій сфері) є утворення глибокого міжсекторного розламу та гібридизація влади, що обумовили виникнення особливої соціально-економічної інституційної структури – елітної економіки. Існування елітної економіки за межами впливу, регулювання та контролю державної влади, замість цього зрощення її з владою, виведення з-під контролю суспільства перетворює її на наймогутнішу частину сучасної тіньової діяльності – на основний двигун, каталізатор поширення тінізації економічного життя через перекидання фіскального тягаря на плечі ординарної економіки.

Суб'єкти елітного сектору України в умовах утворення квазіринкових відносин як альтернативних по відношенню до держави центрів влади воліють максимально експлуатувати силу держави, перекидати на неї свої зобов'язання та витрати, одночасно забезпечувати відрив своїх доходів від державних в основному, за рахунок їх еміграції за кордон.

В елітного сектору та держави значною мірою, відносно, існують спільні, нероздільні (у зв'язку з гібридизацією, відсутністю чітких кордонів між сферами діяльності) фінанси, єдиний сукупний бюджет у доходній та витратних частинах. Доходи підприємств цього сектору від монопольного підвищення цін зумовлюють виникнення державного інфляційного податку, тобто отримують форму державних доходів від інфляції.

Основною формою реалізації економічної експлуатації суспільства елітною економікою є привласнення тіньового наддоходу. Методом отримання елітного наддоходу є метод перекидання витрат та вилучення доходів в кількох своїх декомпозиціях, який дозволяє отримувати наддохід за рахунок вилучення різниці між реальними та офіційними доходами на основі викривлення розподільчих відносин елітною сферою з контрагентами та державою, здійснення умисного відхилення офіційної (звітної) вартості товару (послуги),

який реалізовується чи придбається від його реальної вартості (фальсифікації вартості).

Тому без руйнування впливу інституційної матриці утворення паразитарних наддоходів олігархічного сектору неможливе проведення ефективних економічних реформ, у тому числі податкової.

Список використаних джерел

1. Потемкин А. Элитная экономика / А. Потемкин. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 360 с.
2. Дергачев В.А. Геоэкономика (современная геополитика) / В.А. Дергачев. – К.: ВИРА-Р, 2002. – 512 с.
3. Кара-Мурза С.Г. Советская цивилизация (книга первая) / С.Г. Кара-Мурза. – М.: Алгоритм, 2001. – 528 с.
4. Алексеенко И. Честное пионерское / И. Алексеенко // Бизнес. – 1998 (30 нояб.). – С. 29.
5. Турчинов О.В. Тіньова економіка: закономірності, механізми функціонування, методи оцінки / О.В. Турчинов. – К., 1996. – 199 с.
6. Бернштам М. Четыре вопроса ученым Гугеровского института / М. Бернштам, Ч. Маклур, Э. Лазир // Российский экономический журнал. – 1992. – №3. – С. 56–62.
7. Антипов В.І. Податково-бюджетна політика держави і проблема тінізації економіки / В.І. Антипов // Бюджетно-податкова політика в Україні (проблеми та перспективи розвитку): зб. наук. пр. за матер. наук.-практ. конф. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. – С. 9–12.
8. Павлишенко М. Про економічну суть податку на додану вартість / М. Павлишенко // Економіка України. – 1993. – №7. – С. 49–52.
9. Ляшенко Ю.І. Регулятивний потенціал бюджетно-податкової політики держави та проблеми його реалізації / Ю.І. Ляшенко // Бюджетно-податкова політика в Україні (проблеми та перспективи розвитку): зб. наук. пр. за матер. наук.-практ. конф. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. – С. 361–376.
10. Луніна І.О. Державні фінанси України у перехідний період / І.О. Луніна; Б.Є. Кваснюк (відп. ред.); НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К., 2000. – 296 с.
11. Славкова А.А. Реформування прибуткового оподаткування населення в Україні і шляхи посилення його фіскальної та регулюючої дії / А.А. Славкова // Бюджетно-податкова політика в Україні (проблеми та перспективи розвитку): зб. наук. пр. за матер. наук.-практ. конф. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. – С. 272–273.
12. Василик О. Податки в системі регулювання доходів юридичних і фізичних осіб / О. Василик // Економіка України. – 1993. – №4. – С. 20–29.